

Функціонування й розвиток мистецтва з точки зору системи стильової інтеграції має виняткове значення для педагогічної інтерпретації художньої культури, бо підкреслює її значення як системи взаємопов'язаних структур і складає цілісність мистецьких різновидів. По-перше, віднесення конкретного музичного твору до певного стилю (цю процедуру називають стильовою атрибуцією) дозволяє у найзагальнішому плані зробити висновок про його художньо-образний зміст, дає можливість інтерпретувати його в широкому контексті художньої практики. По-друге, регульовальне значення стильових абстракцій є настільки великим, що для творців і дослідників мистецтва практично не існує позастильових творів. По-третє, володіння інформацією, слуховими уявленнями, образними враженнями про основні стилі художньої культури дають змогу в процесі навчання: а) вирішувати аналітичні завдання; б) виокремлювати стильові елементи художніх творів, напрямів, течій; в) компонувати, переносити знання про структурні складові певних стилів в процесі творчої роботи з різними видами мистецтв.

Щоб вільно володіти універсальними можливостями стилю, студентам треба мати про нього певні систематичні уявлення.

Кожний художній твір, мистецька подія, явище або їх співставлення, розглянуті крізь призму системи стилю, дозволяє: визначити місце й роль явища в цілісній структурі художнього світу; простежити глибинні єдності, причинно-наслідкові зв'язки між художніми явищами; сформулювати певний тип художнього мислення, якому притаманні риси прогностики, тлумачення, актуалізації самостійних пошуків тощо; впровадити в практику навчання методи особистісного спрямування на цілісне пізнання світу мистецтв.

Отже, впровадження інтегративних підходів у процес вивчення мистецьких дисциплін в умовах теоретичної підготовки майбутніх учителів музики і художньої культури повинно здійснюватись шляхом художньо-теоретичних узагальнень у навчанні шляхом об'єднання елементів мистецьких знань на основі розкриття ключових ідей, теорій, законів мистецтва, проблем художньо-пізнавальної діяльності та за допомогою спеціального інтегративного принципу, що визначається системою стилю.

Література

1. *Абдуллин Э.Б.* Методологический анализ проблем музыкальной педагогики в системе вузовского образования. – М.: Прометей, 1990. – 188с.
2. *Зись А.Я.* О комплексном изучении искусства//Методологические проблемы современного искусствознания. – М.: Наука, 1986. – С.3-20.
3. *Мелик-Пашаев А.А.* Педагогика искусства и творческие способности. – М.: Знание, 1981. – 95с.
4. *Михалев В.П.* Видовая специфика и синтез искусств. – К.: Наукова думка, 1984. – 99с.
5. *Могилевская И.М.* Реализация принципа целостности в процессе совершенствования профессиональной подготовки учителя музыки: Дис. ...канд.пед.наук: 13.00.01/Одесский пед. ин-т им. К.Д.Ушинского. – Одесса, 1994. – 139с.
6. *Музыкальное мышление: сущность, категории, аспекты исследования/Под ред. Л.Дыс.* – К.:Музична Україна. – 1989. – 181с.
7. *Чанаев Н.К.* Структура и содержание теоретико-методологического обеспечения педагогической интеграции. – Екатеринбург, 1998. – 206с.
8. *Шип С.В.* Музична форма від звуку до стилю. – К.: Заповіт, - 1998. – 367с.
9. *Щолокова О.П.* Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя. – К., 1996 – 172с.

УДК 378.22:7:[316.722]

Саєнко Т.В.

ШЛЯХИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Статья посвящена проблемам профессиональной подготовки будущих учителей искусства в поликультурном обществе. Автор предлагает решение проблемы путем введения авторских программ в учебные планы подготовки специалистов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущие учителя искусства, поликультурное общество, авторские программы.

В умовах інтеграції України в європейський освітній простір набуває актуальності проблема підвищення ефективності та результативності навчального процесу, пов'язаного з опануванням культур світу, освоєння фундаментальних духовних цінностей людства, гуманізму, свободи, справедливості, толерантності, культури миру, національного примирення. Реалізація цих завдань багато в чому залежить від викладання мистецьких дисциплін у навчальних закладах різного рівня акредитації, що в свою чергу, вимагає вирішення питань професійної підготовки майбутніх фахівців в вищих закладах мистецько-педагогічної та педагогічної освіти.

Питання професійного становлення майбутнього вчителя мистецьких дисциплін, вдосконалення фахової підготовки дістали досить широке висвітлення в психолого-педагогічних дослідженнях (Д. Авербах, Г. Андреев, І. Бех, І. Зязюн, В. Лозовецька, Н. Ничкало, В. Орлов, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Шевнюк, О. Щолокова).

Формуванню готовності майбутнього фахівця до практичної діяльності присвячено наукові розвідки Г. Васяновича, Р. Гуревича, В. Острейковського, А. Сисоевої, Л. Сущенко.

Структуру професійної освіти розглядають Н. Абашкіна, І. Батракова, В. Воронцова, Г. Волковицький, В. Гайворонська, Я. Кміт П. Корчемний, В. Кудін, О. Кульчицька, Л. Лаптев, В. Лозовецька, Є. Лузік, В. Михайловський, В. Моргун, Н. Ничкало, В. Орлов, О. Отич, О. Пехота, Н. Побірченко, Н. Радіонова, О. Романовський, М. Сергєєв, Н. Серіко, В. Сластьонін.

Розробка теоретичних основ і організаційно-методичних аспектів інтеграції в умовах професійної підготовки фахівців подається у дослідженнях В. Бикова, П. Воловик, С. Гончаренко, О. Кайдановської, К. Колесіної, Я. Кміта, С. Клепко, Ю. Мальваного, В. Орлова, О. Шевнюк.

Різним аспектам професійної підготовки в галузі мистецької педагогіки присвячені дисертаційні дослідження О. Банів, Г. Білозерської, Т. Благоевої, Н. Гунько, Н. Євстигнеєвої, О. Кайдановської, С. Коновець, М. Левченко, О. Мікулінської, І. Мужикової, Г. Ніколаї, О. Ребрової, О. Шевченко.

Питання історії становлення полікультурної освіти й виховання, методології та теорії, важливості запровадження в сучасному багатонаціональному суспільстві досліджують такі вчені сучасності, як Р. Агадулін, К. Антипова, І. Бех, Л. Голік, Є. Голобородько, О. Дубовик, Т. Клищенко, М. Красовицький, Т. Левченко, М. Лещенко, І. Лощенова, Л. Масол, О. Рудницька, А. Солодка, Л. Султанова, О. Сухомлинська.

Розробці концептуальних основ полікультурної освіти присвячені педагогічні дослідження (О. Араклян, А. Джурицький, Г. Дмитрієв, В. Єршов, В. Макаєв, Л. Супрунова); вивчення окремих аспектів полікультурної освіти, зокрема таких, як виховання толерантності (Е. Аджиева, А. Ананьєв, Л. Бажович, М. Баяновська, С. Бондирева, В. Давидов, В. Кукушін, Ю. Сабадаш, А. Садовин, П. Степанов, С. Тангань); особливості роботи педагогів з дітьми-імігрантами (О. Гукаленко). У працях С. Арутюнова, Ю. Бромля аналізується етнічний феномен, обговорюються питання про функції, зміст, цілі полікультурної освіти.

Водночас у теорії мистецької освіти, за окремими винятками, практично відсутні дослідження щодо використання матеріалу про традиції виготовлення народних костюмів країн світу в професійній підготовці майбутніх вчителів мистецьких дисциплін у полікультурному суспільстві.

Підвищена зацікавленість молоді культурою різних країн світу, а саме Сходу, актуальність і значущість окресленої проблеми, її недостатня теоретична і практична дослідженість, поставили **мету** розглянути можливість використання матеріалу про традиції виготовлення народних костюмів у країнах Сходу як засобу професійної підготовки майбутніх вчителів мистецьких дисциплін у полікультурному суспільстві.

Народні костюми народів Сходу, за нашим переконанням, є *феноменом культури* [9], явищем, єдиним у своєму роді, взятим у його цілісності, єдності з його сутністю. Вони посідають визначне місце не тільки в своїй національній, а й загалом у світовій культурі [6;7;8].

Характерні особливості народних костюмів країн Сходу: національна самовизначенність; збереження традиційних рис «кочової» основи костюму (простота, зручність, неприталенність, довжина); відсутність суттєвої специфічної соціальної, етнічної або статевої диференціації костюмів; наявність значного релігійного впливу на дотримання певних традицій у носінні одягу; закритість чоловічого та жіночого арабського костюму; велика різноманітність тканин (сірійські, перські, середньоазіатські, єгипетські, іспано-мавританські та сіцилійські тканини); специфічна символіка кольорів, відмінна від європейської (популярність темних кольорів: коричневого, синього, чорного); складна орнаментация (комбінування і переплетення дрібних узорів, які вкривали всю декоровану площину), що вирізняється: ажурністю, вишуканістю, пишністю та яскравою строкатістю; численність начіпних та рухомих прикрас у жіночому костюмі (діадеми, сережки, носові кільця, намисто, браслети, броши, персні); декорування зброї (інкрустація, карбування, воронування,

різьблення, оздоблення коштовним камінням, бронзою), як невід'ємної частини чоловічого костюму [6; 7; 8; 9].

Аналіз навчального плану галузі «Мистецтво» (0202), за напрямом підготовки «Образотворче мистецтво» (6.020205), «Хореографія» (6.010103), «Музика» (6.010104) дає можливість визначити місце матеріалу про традиції виготовлення народних костюмів країн Сходу у професійній освіті майбутніх вчителів мистецьких спеціальностей.

Навчальний план є нормативним документом, який складається вищим навчальним закладом освіти на підставі освітньо-професійної програми та структурно-логічної схеми підготовки і визначає перелік та обсяг нормативних і вибіркового навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми і засоби проведення поточного й підсумкового контролю. У навчальному плані відображається також обсяг часу, передбачений на самостійну роботу. Він розробляється на весь період реалізації відповідної освітньо-професійної програми підготовки і затверджується керівником вищого навчального закладу освіти [1; 2].

З огляду на це, можливі два шляхи розширення змістового компоненту професійної освіти майбутніх вчителів мистецьких дисциплін засобами народних костюмів країн Сходу. Перший шлях передбачає включення матеріалу про традиції виготовлення народних костюмів країн Сходу в програму дисциплін нормативної частини циклу професійно-орієнтованої підготовки. Другий – введення до варіативного циклу мистецьких дисциплін.

Нормативна частина змісту освіти є гарантованим мінімумом вимог до відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня. Вона визначається державним стандартом освіти і є обов'язковим компонентом реалізації освітньо-професійної програми. Згідно з чинними нормативними актами вищим навчальним закладам освіти четвертого рівня акредитації надається автономне право щодо визначення змісту освіти, але він не повинен бути нижчим від нормативного [1; 2].

На наш погляд, до дисциплін, в програму яких може бути включений матеріал про традиції виготовлення народних костюмів у країнах Сходу, можна віднести «Історію зарубіжного мистецтва», «Народне мистецтво країн світу», «Декоративно-прикладне мистецтво», «Історія лялькарства», «Лялькарство», які є обов'язковими у процесі професійної підготовки майбутніх учителів і викладачів циклу образотворчих дисциплін.

Разом з тим, слід зазначити, що в такому випадку матеріал про традиції виготовлення народних костюмів у країнах Сходу виступатиме окремим аспектом, який доповнюватиме загальну структуру навчальної дисципліни і буде використовуватися частково, фрагментарно.

Специфіка навчальної дисципліни може суттєво впливати на місце даного матеріалу та кількість часу відведеного на його вивчення [2].

Вважаємо, що матеріал про традиції виготовлення народних костюмів у країнах Сходу може самостійно вивчатись у рамках варіативної частини курсу, як елективний спецкурс.

Вибіркові навчальні дисципліни вводяться вищим навчальним закладом освіти для більш повного задоволення освітніх і кваліфікаційних запитів особи та потреб суспільства, ефективнішого використання можливостей закладу освіти, врахування регіональних потреб. Вони можуть бути як обов'язковими для всіх студентів, так і ті, що обираються студентами індивідуально [1; 2].

Вибіркові дисципліни затверджуються, як правило, у формі спеціальних навчальних курсів для поглиблення загальноосвітньої, фундаментальної і фахової (теоретичної і практичної) підготовки [2]. До таких дисциплін можна віднести, наприклад, елективні спецкурси «Традиції виготовлення народного вбрання в країнах Сходу», «Арабський національний костюм», «Шляхи створення сценічних костюмів до східних танців», «Сценічний костюм до різних видів театралізованого дійства (на матеріалі народних костюмів країн Сходу)».

Авторським курсом «Народний костюм та сценічне мистецтво» та елективним спецкурсом «Шляхи створення сценічних костюмів до східних танців», які впроваджено у професійну підготовку майбутніх вчителів хореографії на психолого-педагогічному факультеті Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка передбачено поглиблене вивчення матеріалу в даному аспекті.

Яскравим прикладом втілення образу історичної епохи та національних традицій східних народів є арабські народні костюми. За нашим переконанням, вивчення традицій виготовлення арабських народних костюмів та створення сценічних костюмів до різних видів арабських танців із використанням народних традицій є одним із аспектів комплексного ознайомлення з багатою культурою східних народів і шляхом професійної підготовки майбутніх вчителів хореографії.

Арабський танець на сьогодні налічує близько 50 основних видів. Існує 9 великих шкіл: турецька, єгипетська, ліванська, пакистанська, ботсванська, тайландська, бутанська, аденська і

йорданська [4; 5; 10; 11; 12]. У зв'язку з цим розрізняють різні стилі арабського танцю, сценічні костюми до яких мають свої характерні особливості.

Розглянемо окремі з них.

Сценічний костюм до *турецького стилю танцю* складається з двох частин і є досить відкритим. Спідниці одягаються вище талії, підкреслюють стегна; мають один чи два розрізи, що відкривають ногу. Пояси закріплюються досить високо. Часто використовуються невеликі хустки. В оздобленні компонентів комплексу сценічного костюму застосовують бісер та монети.

Для акцентування уваги до танцювальних рухів ніг танцівниці одягають взуття на високих підборах [5; 12].

Костюми до сучасного *єгипетського стилю танцю (Modern Egyptian Belly dance)* характеризуються блискучістю та яскравістю, детально продуманим оздобленням.

Спідниці носять низько на стегнах, щоб привернути увагу до рухів нижньої частини живота. Розрізи на спідниці невеликі. Взуття не використовується [5; 10; 11].

Олександрійський стиль (Melaya Leff - «шарф який завертає») один із сучасних стилів східних танців. Його створив Махмуд Реда, як сценічну театральну інтерпретацію життя міста Олександрії (Єгипет). Головний атрибут танцю – мелайя – довга широка хустка, яка є щоденним верхнім одягом єгиптян.

Жіночий костюм: коротка яскрава сукня з воланами; на голові невелика хустка, прикрашена помпонами або квітками; взуття на підборах з відкритою передньою частиною; мелайя, прикрашена по краям паєтками; чадра.

Чоловічий костюм: довгі широкі шаровари; особливий головний убір «уанке» [10; 11; 12].

Стиль танцю Халіджі (Khalidgi – «затока») є традиційним для країн Аравійського півострова (Саудівська Аравія, Кувейт, Бахрейн, Катар, ОАЕ, Оман). Він передбачає закритий сценічний костюм. Відкритими залишаються тільки частина обличчя і кисті рук. Традиційним компонентом костюму для цього стилю танцю є абая - довга і вільна туніка. Її великі рукава використовуються як капюшон чи вуаль.

Для пошиття костюму використовується шикарна тканина. Характерною ознакою є багата вишивка та важкі прикраси. Акцент робиться на розкішному волоссі танцівниць [4; 5; 12].

Caidi (Raks al Assaya) – стиль народного танцю, батьківщиною якого є Південний Єгипт – регіону під назвою Саїд чи Верхній Єгипет. Традиційно в цій місцевості чоловіки носили з собою ціпки із бамбука, які використовували в якості зброї. Дана особливість стала темою фольклорного танцю із тростиною.

Сценічний костюм танцівника складається із: довгих шаровар; двох галабей з широкими рукавами, без манжет, кишеньки і комірця; довгого шарфа, замотаного навколо голови.

Сценічний костюм танцівниці: плаття Beledi; пояс чи шарф, які замотуються навколо стегон; хустка на голові [5; 10; 11; 12].

Стиль Гавейзі (Ghawazee) синтезує танці різних країн – Персії, Індії, Північної Африки, Туреччини. Народився стиль у циганському племені гавейзі, що проживало в Єгипті (18 ст.). Характерною ознакою сценічного костюму є зв'язок з народним турецьким вбранням того часу: вузькі каптани і вільні шаровари; одна чи дві хустки з бахромою, пов'язані навколо стегон. Для сценічного жіночого костюму характерним є вплітання стрічки і намиста у волосся. У танці використовують цимбали [5; 10; 11].

Сценічний костюм для стилю танцю *трайбл* - еkleктика з елементами, узяними з костюмів різних народів світу: Середнього Сходу, Північної Африки, Східної Індії, Центральної Азії.

Проте, є елементи, які найчастіше використовуються для різних комплексів сценічних костюмів у стилі трайбал: широкі шаровари з непрозорих тканин; довга спідниця «сонце», яка одягається поверх шароварів; пояс, прикрашений важкими китицями; хустки, пов'язані на стегнах, прикрашені монетами, черепашками, дзеркалами; чолі (або блуза індійського крою, що не закриває живіт); ліф, прикрашений монетами, черепашками; тюрбан з важкими прикрасами; прикраси на шії (намиста, підвіски), руках (важкі браслети), ногах (індійські бубонці або браслети).

Для пошиття сценічних костюмів використовують важкі тканини, до складу яких входить бавовна, оксамит, іноді шовк та інші натуральні тканини. Темні кольори характерні для забарвлення спідниць і шароварів; яскраві кольори додаються в чолі, пояси і решту деталей костюма [5; 10; 11; 12].

Безперечно, що сценічний костюм до різних видів арабських танців є одним із найвагомимим засобів ознайомлення з народними традиціями певної країни, тому він повинен: відповідати стильовому напрямку, обраній музиці, художньому образу; урахувати пластику рухів та

індивідуальних особливостей фігури; мати чітке композиційне вирішення (форма, силует, лінії, колір, прикраси).

Першим етапом створення сценічного вбрання до різних стилів арабського танцю є вивчення матеріалу про традиції виготовлення народних костюмів в країнах, де поширений даний культурний феномен (Алжир, Бахрейн, Єгипет, Іран, Ірак, Ізраїль, Йорданія, Кувейт, Ліван, Лівія, Марокко, Оман, Палестина, Катар, Саудівська Аравія, Сирія, Туніс, ОАЕ і Ємен). Студенти розглядають питання щодо виникнення давнього арабського вбрання, історію становлення традиційного арабського костюму, особливості сучасного арабського костюма.

На другому етапі майбутні фахівці ознайомлюються з творчістю сучасних дизайнерів сценічного вбрання, які створюють костюми для східних стилів танців; опановують основи етнодизайну сценічних костюмів.

Наступним етапом є самостійна робота по створенню сценічних костюмів до різних стилів арабських танців, що передбачає розробку ескізів, підбір матеріалів, виготовлення сценічного костюму в матеріалі (за пропозицією викладача) та захист навчально-творчої роботи.

Підсумовуючи вище сказане, слід зазначити, що використання матеріалу про традиції виготовлення народних костюмів в країнах Сходу в професійній підготовці майбутніх вчителів мистецьких дисциплін є безперечним та доцільним для майбутньої професійної діяльності в полікультурному суспільстві.

Подальшу дослідницьку роботу доречно спрямувати на розробку науково-методичної моделі використання матеріалу про традиції виготовлення народних костюмів в професійній діяльності майбутніх вчителів мистецьких дисциплін у полікультурному суспільстві.

Література

1. **Алексюк А.М.** Педагогіка вищої освіти України/ А.М. Алексюк. – К.:Либідь, 1998.
2. **Болюбаш Я.Я.** Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти: Навч. посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти / Я.Я. Болюбаш. – К.: ВВП «Компас», 1997. – 64 с.
3. **Будур Н.** История костюма /Н. Будур. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2002. – 480 с.
4. **Верещагина Т. И.** Секреты арабского танца /Т. И. Верещагина. – Ростов н/Д.: Феникс, 2005. – 160, [8] с.: ил. – (Территория женщины).
5. **Горяинова О.В.** Костюмы и аксессуары для восточных танцев /О.В. Горяинова. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 284 с.
6. **Короткова М. В.** Культура повседневности: История костюма /М. В. Короткова. – М.: Владос, 2002. – 304 с.: ил.
7. **Стамеров К. К.** Нариси з історії костюмів / К. К. Стамеров , худож. М. Н. Грох. – К.: Мистецтво, 2007. – 432 с.
8. **Херольд Р.** Костюми народов мира. Иллюстрированная энциклопедия / Р. Херольд. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 240 с.
9. **Шевнюк О.Л.** Історія костюма: Навч. посіб./ О.Л. Шевнюк– К.: Знання, 2008. – 375 с.
10. [Електронний ресурс]: <http://www.aini.com.ua>.
11. [Електронний ресурс]: www.amaradances.com.
12. [Електронний ресурс]: <http://dance.mgp.com.ua>.

УДК 378.011.3 - 051:7.01

Коночкіна О.І.

РІВЕНЬ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ КОНСТАТУВАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

В статтє приводитсє количественный и качественный анализ результатов констатирующего исследования уровней сформированности профессиональной компетентности будущих учителей художественно-эстетических дисциплин.

Ключевые слова: *критерии диагностики, уровень сформированности профессиональной компетентности.*

Сучасність характеризується глибинними змінами, які відбуваються в різних галузях суспільного життя, в тому числі – в освітньо - виховному просторі. Педагогічна освіта сьогодні